



Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,  
The Journal of Social Sciences Institute  
Sayı/Issue:38 – Sayfa / Page: 339-354  
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info  
Geliş/Received: 10.10.2017 Kabul/Accepted: 08.12.2017

**TÜRKİYE’NİN SON DÖNEMDEKİ DIŞ TİCARETİNİN YÖNÜ  
- AFRİKA İLE İLİŞKİLERİ VE AFRİKALI GÖZÜYLE  
TÜRKİYE**

***TURKEY'S RELEVANCE WITH THE FOREIGN TRADE OF  
THE LAST PERIOD - RELATIONS WITH AFRICA AND  
AFRICAN PERSPECTIVE TURKEY***

**Doç. Dr. Haluk YERĞİN**  
Yüzüncü Yıl Üniversitesi  
İ.İ.B.F. İktisat Bölümü

**Şenay ÖZAR**

**Öz**

Türk dış politikası açısından Afrika önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış politikası, Türk dış politikasında en yeni gelişmelerden biridir. Günümüzde Türkiye'nin Afrika'yla olan ilişkilerinin bir bütün olarak arzu edilenden daha az olmasına rağmen, mümkün olan tüm alanlarda Türkiye ve Afrika ile olan etkileşimi teşvik etmenin gerekliliği konusunda genel bir eğilim ve güçlü bir his vardır. Hazar (2000)

Afrika ülkeleri, beşeri gelişiminin her boyutunda, eğitim, sağlık ve gelir gibi birçok alanda ilerleme gösterdi. Bu ilerlemelere rağmen, insan gelişimi seviyeleri başka ülkeler ile kıyasla düşük kalmaktadır. Toplumsal kurumlardaki ve uygulamalardaki cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığın yüksek seviyeleri, daha iyi insan gelişimi sonuçlarına yönelik ilerlemeyi baltalamaktadır. Dolayısıyla, bu kazanımları hızlandırmak ve sürdürmek için yeni politikalar ve yatırımlar gerekmektedir. (African Economic Outlook 2015)Türkiye bu gibi problemlerin bilincinde olan bir ülkedir. Öte yandan gelecek yarım asırda iktisadi anlamda Afrika ülkelerinde büyük bir ilerleme görüleceği Afrika Kalkınma Bankası verilerine ifade edildi. Ayrıca kıtadaki orta sınıfların güçleneceği, sosyal hayatın olumlu yönde gelişeceği de belirtildi. Mevcut gelişmeler doğrultusunda Afrika kıtasının bugününden daha parlak bir geleceğe sahip olacağını söylemek mümkündür. Bu gibi gelişmeler Afrika ile ilişkileri Osmanlı dönemine dayanan Türkiye'nin, bir Osmanlı rüyası olan Afrika'ya egemen olma yolunda emin adımlar atmasına neden oldu ve Türkler

Afrika'da ticaret ve nüfuz için yeni hırslara sahip oldu. ([www.economist.com/node/15772860](http://www.economist.com/node/15772860); access; 15.11.2017) Böylelikle Türkiye 1998 yılında Afrika'ya tekrar yöneldi. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik ekonomik, kültürel ve insani boyutta bir politika izlemesi, karşılıklı saygı temelini oluşturmak isteyen Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkileri geliştirdi. Karşılıklı fayda bilicisiyle hareket eden Türkiye kazan-kazan politikası ile çok boyutlu bir politikayı hedefledi. İki ülke arasındaki mevcut ilişkilerde devrim niteliğinde dönüşümler gerçekleşti. Bilhassa, 2002 yılından günümüze kadar Türkiye Afrika'ya açılımını daha da geliştirmek ve ilerletmek adına çok yönlü unsurlara başvurdu. İnsani ve kalkınma yardımlarının artırılmasına, ticaretin geliştirilmesine yönelik cömert adımların atılması bu çok yönlü unsurların ana dayanak noktasını oluşturdu. Türk dış politikasındaki bu ciddi değişimler sayesinde artık Türkiye için Afrika, daha önemli bir kıta haline gelerek ihmal edilemeyen bölgeler arasında yer aldı. Türk dış politikasının bu yeni Afrika yönelimini diğerlerinden farklı ve eşsiz kılan boyut, Türk toplumunda yeni ve birleşmiş bir Afrika imajı oluşturmayı ve yukarıda belirtilen iki Afrika algısını aşmayı amaçlıyor olmasıdır. Özkan (2002)

Bu çalışmada, Türk dış politikasında Afrika perspektifinden bakılarak Türkiye'nin son dönemdeki dış ticaretinin ne yönde olduğunu, Afrika ile ilişkilerin hangi seviyede seyir gösterdiğini vurgulanacaktır. Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesine yönelik önlemlere değinecek ve iki ülke arasındaki ilişkilere yol gösterici olacak politika ve önerilere de yer verilecektir. Ayrıca bu çalışma Afrika kıtasının farklı bölgelerinde yer alan ülkelerde Türkiye'ye dönük Afrikalı halkların algısına da yer vererek Türkiye'nin Afrika'da daima bir ilgi ve bağlantıya sahip olduğunu da gösterecektir.

### **Abstract**

The African continent has an important place. Turkey's foreign policy towards Africa is one of the latest developments in Turkish foreign policy. Although today Turkey's relationship with Africa as a whole is less desirable than it deserves, there is a general tendency and a strong feeling for the necessity of forming all the possibilities for interaction with Turkey and Africa as a whole.

African countries have improved in all aspects of human development, including education, health and income. Despite these improvements, human development levels remain low compared to other countries. Gender inequality and high levels of discrimination in social organizations and practices undermine progress towards better human development outcomes. Therefore, new policies and investments are needed to accelerate and sustain these gains. Turkey is a country that is aware of such problems. It was also explained to the African Development Bank, which will see great progress in African economies economically in the next half century. It is also stated that the middle class will be strengthened and social life will develop positively. To tell the presenters who will have a brighter future of today's continent in the direction of current developments. Turkey, aware of

these developments, realized many things in this sense. Especially this awareness led Turkey to revert to Africa in 98. Turkey's pursuit of an economic, cultural and human-oriented policy towards Africa has improved relations between Turkey and Africa, which want to establish a basis for mutual respect. Mutual benefit aimed at a multidimensional politics with Turkey's win-win policy, which acted with intelligence. The current relations between the two countries have been a revolutionary trade. Especially Turkey from 2002 until today. He appealed to the multifaceted elements to further develop and advance his African orientation. The promotion of humanitarian and development assistance and the promotion of trade were the main pillars of these multifaceted elements. On the other hand, Turkish civil society established a new image of Africa both in developing relations with Africa and also in Turkey.

These serious changes in Turkish foreign policy have now become a part of Africa for Turkey, a region that does not become a more important continent.

In this study, he emphasizes on which level he is showing his foreign relations, if he is not eternal, from the perspective of Africa in Turkish foreign policy. The relationship between Turkey and Africa will be addressed on further development-based measures, and policies and recommendations to guide relations between the two countries will be included. In addition, this study will show that Turkey also belongs to an interest and connection in Europe.

**Keywords:** Afrika, dış ticaret, dış politika

## **Giriş**

İnsanoğlunun var olduğu yer olarak bilinen Afrika kıtası yüzyıllar boyunca insanlık tarihinde vazgeçilmez bir kaynak üssü oldu. Dolayısıyla Türkiye'nin ve uluslararası milletlerin Afrika 'da doğup büyüyen insanların birliği ve dirliği için gayret göstermelidir.

Türkiye için, sahip olduğu "serbest ticaret yolu ile adil ticaret" geniş görüşlülük ile Afrika kıtasının içinde bulunduğu yoksulluk kısır döngüsünü kırmak doğru stratejiler ile hareket etmek kaydıyla zor olmayacaktır. Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile olan coğrafi yakınlığı ve bazı Afrika ülkeleri ile tarihsel bağları göz önüne alındığında ekonomik, ticari ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi noktasında kalkınma potansiyeli büyük Türkiye'nin Afrika ile paylaşacak çok şeyi vardır. Afrika ülkelerinin ekonomik, ticari gibi birçok alanda geliştirmelerine yardımcı olma konusunda Türkiye önem arz etmektedir. Türkiye'nin sanayileşme modeli ve seviyesi de Afrika ülkelerinin ekonomik kalkınması için daha uygundur. Öte yandan Türkiye, küresel sorumlulukların ve gıda güvenliği, açlıkla mücadele, sürdürülebilir çevre, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçların farkında olarak hareket etmektedir. Ayrıca bütüncül bir yaklaşımla hareket ederek insani ve

kalkınma yardımlarını sürdürmektedir. Son on yılı kapsayacak şekilde, Afrika'da en fazla varlık gösteren yükselen güçler sıralaması yapıldığında Türkiye; Brezilya, Hindistan ve Çin ile birlikte ilk dört içinde yer almaktadır. (www.mfa.gov.tr; access; 16.11.2017)

Aynı zamanda çoğu Afrika ülkesinde Türkiye için yeni temaslar ve işbirlikleri kurma olanakları ve karşılıklı çıkarlar için şimdiki her ikili ilişkiyi daha da geliştiren yerler var. Bu bağlamda Türkiye, deneyimlerini kendi siyasi ve sosyo-ekonomik gelişmeler modellerini bulmalarına yardımcı olmak için sunmaktadır. (Karaca; 2000)

### **Dünden Bugüne Türkiye Afrika İlişkileri**

Tam 400 yıl boyunca Afrika'ya hükmetmiş ve Afrika yı sömürgecilikten uzak tutan Osmanlı Devleti, bölge halkının tarihsel hafızalarında yer edinmiştir\*. Osmanlı imparatorluğundan sonra 1923 yılında cumhuriyetin ilan edilmesi ile Türkiye Afrika ilişkileri devlet yapısında meydana gelen değişiklikler, özgürlüklerini güvence altına alma arzusu, sömürgecilik gibi birçok sebeplerden dolayı duruldu ve iki devlet arasındaki ilişkilerin seviyesinde önemli düşüşler meydana geldi. 1998 yılından itibaren Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkileri önemli bir değişikliğe uğradı. Bu yılda 'Afrika Açılım Eylem Planı' ile İktisadi, ticari, siyasi gibi birçok alanda etkili, sağlam ve sürdürülebilir bir alt yapı geliştirilmesi ve Türkiye'ye ekonomik ve politik fırsatlar sağlanması hedeflendi. Afrika Açılım Eylem Planı 1999 ekonomik krizi ve 2001 seçimleri nedeniyle yavaşladı. Fakat seçimlerden bir yıl sonra Afrika kıtası ile ilişkiler tekrar canlandı ve siyasi ilişkiler tekrardan ilerledi.2003 yılında "Afrika ile Ekonomik ve Ticari İlişkileri Güçlendirme Stratejisi" ile Türkiye ile Afrika arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilere çok önemli katkılar sağlamıştır. (www.tasam.org.tr erişim: 20.11.2017)

2005 yılının 'Afrika yılı' olarak seçilmesi ve yine bu yılda Türkiye'nin Afrika Birliği'nde (AfB) gözlemci statüsünü elde etmesi Türkiye'yi harekete geçirdi. 1998 yılından sonra Türkiye Afrika ülkesinde yeni büyükelçilikleri faaliyete geçirme kararıyla ile daha istikrarlı, planlı, detaylı bir yöntemle hareket etmeye karar verdi. 98 yılında tek Büyükelçiliği Güney Afrika Cumhuriyeti olan Türkiye, Afrika'ya yeni Büyükelçilikler açtı. 2009'da Afrika'daki Türkiye Büyükelçiliklerinin sayısı 7 iken bugün bu sayı 39'a yükselmiştir Ticaret Müşavirliklerinin sayısı ise 26'ya ulaşmıştır.2008 yılında Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi ile iki ülke arasındaki ilişkiler yeni bir boyut kazandı.

Her iki ülkenin nitelikli sivil toplum kuruluşlarının toplanmasıyla “Türk- Afrika STK Forumu” gerçekleşti. Forum sonunda “İstanbul Deklarasyonu” kabul edilerek ortak bir çerçeve oluşturuldu ve daimi bir ortaklığın temelleri atıldı. Türkiye Afrika ilişkilerinin daha da geliştirilmesi adına Afrika ülkeleriyle ilişkilerimizin sürdürülebilir bir yapıya kavuşması amacıyla 'İstanbul Deklarasyonu' ve 'İşbirliği Çerçevesi' belgelerinin kabul edildiği I. Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi düzenlenmiştir. “Sürdürülebilir bir kalkınmanın ve bütünleşmenin güçlendirilmesi için yeni bir ortaklık modeli” teması altında ise II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi düzenlenmiştir. Türkiye'nin Afrika açılımı 2010 da kabul edilen “Afrika Strateji Belgesi”nin uygulanmaya başlamasıyla tamamlandı.

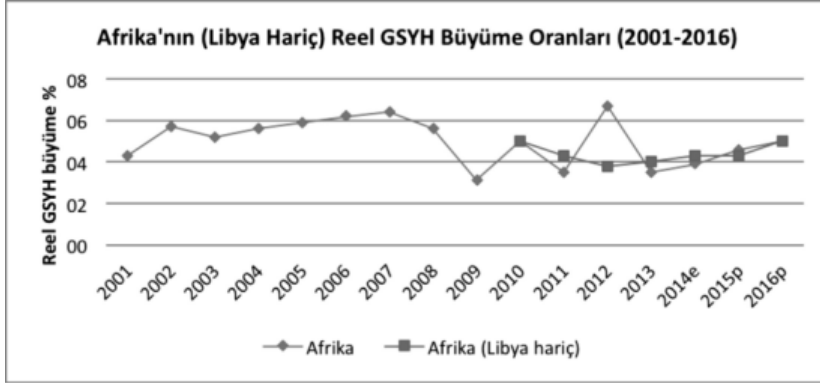
TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) kıtada 15 ülkede faaliyet gösterirken Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ise 33 ülkede İş Konseyleri kurdu. Eğitim programlarıyla önemli görevler ve yükümlülükler alan TİKA, Afrika'da bulunan 3 ofisi ile kıtanın az gelişmiş ülkelerine yönelik teknik yardımlar sağladı.

2003 yılında sadece Kuzey Afrika'ya uçuş seferleri düzenleyen THY hâlihazırda Afrika'da 31 ülkede yaklaşık 50 noktaya seferler düzenlemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan temin edilen, Türkiye'ye giriş-çıkış yapan yabancıların pasaport bilgileri/uyrukları temel alınarak yapılan istatistiklere göre 2006 yılında ülkemizi 210 bin Afrikalı ziyaret etmişken, 2015 yılında Türkiye'ye gelen Afrikalı sayısı yaklaşık 4 kat artmıştır.2012 yılı Türkiye'nin gerçekleştirdiği resmi kalkınma yardımlarının 1/3'ini Afrika ülkelerine yapılan yardımlar oluşturdu. 2012 yılında Türkiye'nin yurtdışı yardımlarının yüzde 31.37'si Afrika ülkelerine gerçekleştirilmiştir.2012 -13 yıllarında Türkiye'nin resmi kalkınma yardımlarından en çok faydalanan ilk 10 ülke arasında Somali ilk sıralarda yer almaktadır.2013 yılında Türkiye AfKB-Afrika Kalkınma Bankası'na üye oldu. 2015–2016 eğitim yılında Afrika ülkelerine tahsis edilen toplam burs sayısı ise 1239'dur. Halen Türkiye'de yükseköğrenim gören Afrikalı öğrenci sayısı 5437'dir. Afrika ülkelerinden 116 öğretim görevlisi görev yapmaktadır.

### **Afrika 'da Ekonomik Büyüme**

Afrika ülkelerinde meydana gelen nispeten yüksek emtia fiyatları, altyapı ve enerjide özel yatırımların artması sebebi ile artan yurt içi talep ve geliştirilmiş ekonomik yönetim ve yönetimi kıtanın ekonomik büyümesinde önemli rol oynayan sebeplerdendir.

Grafik 1: Afrika'nın Reel GSYH büyüme oranları (2001–2016)



Kaynak: Afrika Kalkınma Bankası:2010

Grafik 1'e baktığımızda 2004–2009 döneminde Afrika Birliği'nin kuruluşundan sonra kıtada ekonomik büyüme yaklaşık %5,5 olduğunu söyleyebiliriz. 2008 yılında Afrika'nın büyüme oranı %5,6 iken küresel krizin yaşandığı 2009 yılında bu oran %3,1'e düşmüştür. 2011 yılında Arap Baharı'nın rüzgârı ile Libya'da, NATO desteğinde Kaddafi rejimini devirmek için yapılan iç savaş özellikle Kuzey Afrika bölgesini derinden etkilemiş ve 2010 yılında kıtanın %5 olan ekonomik büyümesi 2011 yılında %3,5'e gerilemiştir.

2012 yılından beri Afrika ekonomisi, yıllık ve ortalama olarak %4, sahra altı Afrika ise %5 olarak büyümektedir. 2012 yılında, Afrika yıllık % 5,7 büyümeyle, dünyanın en hızlı büyüyen kıtası konumuna gelmiş (Mahamane:2016) ve 2013 ile 2023 yılları arasında GSYİH'sinin, ortalama olarak yıllık %6 oranda artması beklenmektedir.

2015 yılında özel tüketimin %3,8 lik bir payla Afrika'nın büyümesinde ılımlı bir katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca özel yatırımların %2,6 lık bir payı da bu büyümeyi etkilediğini söyleyebiliriz. Ham petrol fiyatlarının 2014 ile 2016 döneminde düşmesi Afrikalı ülkelerin dövizlerinin değer kaybetmesine neden olmuş ve kıtanın ekonomik büyümesini olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle 2014'de ve 2015'te Afrika'da meydana gelen ekonomik büyüme performansı, petrol dışı sektörler ve makroekonomik yönetimi ve etkin maliye politikaların geliştirilmesi ile mümkün olmuştur. (United Nations Economic Commission for Africa [UNECA], 2015)




### Ekonomi, Ticaret Ve Yatırım Açısından Türkiye - Afrika İlişkileri

Türkiye sahip olduğu tecrübeyi, kıtadaki ülkelere aktarma konusunda önemli faaliyetler göstermektedir. Bu süreçte, kıta ülkeleri ile kültürel ve sosyal alanlarda olduğu gibi ekonomik, ticari, yatırım ve siyasi işbirliği alanlarında da ilişkilerin geliştiğini gözlemlemek mümkündür.

Türkiye'nin SAA (Sahra Altı Afrika) ülkeleri ile 2000 yılında 742 milyon ABD doları olan ticaret hacmi, 2003 Yılında 1,3 milyar, 2005 yılında 3 milyar, 2008 yılında 5,5 milyar, 2014 yılında ise 8,4 milyar ABD dolarına kadar yükselmesine rağmen dünya piyasalarında meydana gelen durgunluk Türkiye'nin SAA ülkeleri ile olan ticaretini de olumsuz yönde etkiledi. Bu bağlamda 2009 yılında ticaret hacmi 4.88 milyar dolar ve 2010 yılında 4 milyar dolarda kalmıştır, 2011 yılında ise ticaret hacmi 7,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2015 yılında SAA ülkeleri ile olan ihracatı 3,9 milyar dolar iken ithalatı ise 2,1 milyar dolar yani bölgeyle olan ticaret hacmi 6 milyar dolar olarak gerçekleşti. Fakat bu düşüş, Türkiye'nin diğer bölgeler ile gerçekleştirdiği ticaretinde yaşanan azalmaya kıyasla %1,6 'lık bir oranla minimal düzeyde kalmıştır.

Tablo 2: Afrika'nın Dış Ticareti

 <b>Afrika'nın dış ticareti hızla artıyor</b> (Afrika'nın dış ticareti, milyar dolar)		
Yıl	İhracat	İthalat
2005	212	218
2006	316	273
2007	384	346
2008	530	458
2009	367	399
2010	494	480
2011	620	563
2012	637	559
2013	584	601
2014	555	611

*Kaynak: Afrika Kalkınma Bankası*

Kaynak: Afrika Kalkınma Bankası

2003 yılında Türkiye'nin ihracatı 2,13 milyar dolar (ticaret hacmindeki payı %1 yani 5,47 milyar dolar) iken bu rakam 2015 yılında (ticaret hacmimiz 19,5 milyar dolar) 12,4 milyar dolara yükseldi. Fakat küresel ticarete yaşanan daralmaya bağlı olarak bir önceki yıla göre 2015 yılında Türkiye'nin Afrika ile ihracatında %9,3'lük bir düşüş yaşandı. 2003 yılında Afrika'nın genel ihracatında Türkiye'nin payı % 5 olarak kaydedilirken 2015'de % 8,7 olarak gerçekleşti. 2003 yılında ithalatımız ise 3,34 milyar dolar iken 5,1 milyar dolar olarak



gerçekleşti. Afrika'nın ithalatımızdan aldığı pay 2003–2015 arasında değişmeyip %2 olarak kaydedildi. Kıta geneli ile ithalatı ise % 14,1'lük bir düşüş meydana geldi. Türkiye'nin toplam dış ticaretinde Afrika'nın payı 2015 yılında %5 olarak kaydedildi.

Yukarıdaki tabloda ülke gruplarına göre yıllık ithalat rakamlarına bakıldığında,2006 yılında diğer Afrika ülkelerinde yıllık ithalat rakamları ile 2015 yılındaki yıllık ithalat rakamları birbirine çok yakın olarak gerçekleşmiştir. Dünya ekonomik krizin yaşandığı 2008 yılında kuzey Afrika ile yıllık ithalat rakamlarımız 3 bin dolar iken bu rakam bir sonraki yılda 2 bin dolara gerilemiştir. Sonraki 6 yılda ise yıllık ithalat rakamları az da olsa bir artış göstermiştir. 2006 yılında toplam yıllık ithalat 139 bin dolar iken bu rakam 2015 yılında 207 bin dolara yükselmiştir.

Tablo3: Ülke gruplarına göre yıllık ithalatta Afrika'nın payı değer: (1.000) \$

Ülke grupları	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Toplam	143,8	157,6	151,8	152,4	134,9	113,8	102,1	132,0	107,2	85,5
Kuzey Afrika	8,5	9,7	10,0	9,4	6,7	7,0	7,4	5,8	4,0	3,0
Diğer Afrika	3,9	3,9	4,1	3,9	3,6	2,2	2,7	3,2	1,9	1,4

Kaynak: tuik.gov.tr

Türkiye'nin tüm Afrika Kıtasıyla dış ticaret hacmine baktığımızda 2005 yılında 9 milyar dolar, 2009 yılında 15,87 milyar dolar, 2010 yılında 14,1 milyar dolar ve 2011 yılında 17,1 milyar dolar olarak gerçekleşti.2014 yılında Türkiye ile Afrika arasındaki ticaret hacmi, bir önceki yıla göre yaklaşık 70 milyon dolar gibi cüzi bir artış kaydederek 23,4 milyar doların üzerine çıkmıştır. 2013 yılında Türkiye lehine 4,9 milyar dolar olan ticaret dengesi, 2014'te 4,1 milyar dolar

Ülke grupları	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Toplam	207,2	242,1	251,6	236,5	240,8	185,5	140,9	201,9	170,0	139,5
Kuzey Afrika	3,0	3,4	3,5	3,3	3,3	3,0	2,2	3,5	2,2	1,6
Diğer Afrika	2,0	2,5	2,5	2,6	3,4	1,7	1,7	2,0	2,8	2,2

seviyesine gerilemiştir. 2014'te, bir önceki yıla göre, Kuzey Afrika ile ticarete 700 milyon dolarlık bir kayıp yaşanırken, Sahra altı Afrika ile ticarete yaklaşık 800 milyon dolarlık bir artış kaydedilmiştir.

Tablo3: Ülke gruplarına göre yıllık ihracatta Afrika'nın payı değer: (1.000) \$

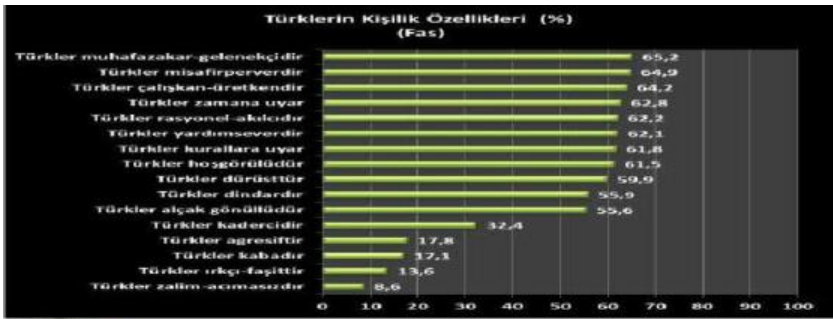
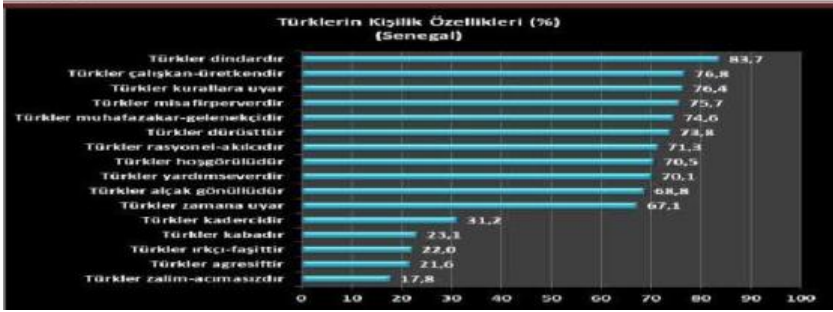
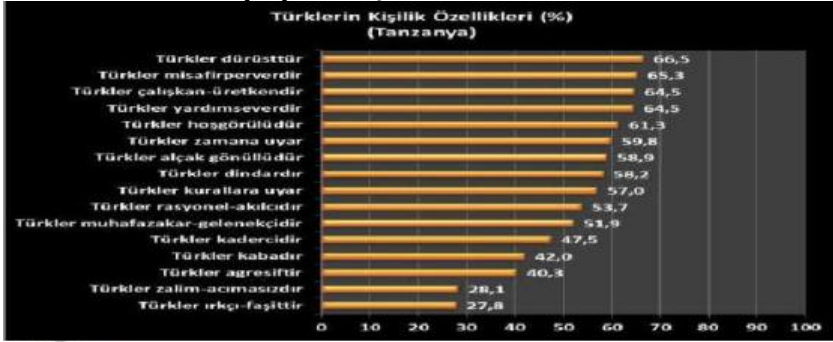
Kaynak: tuik.gov.tr

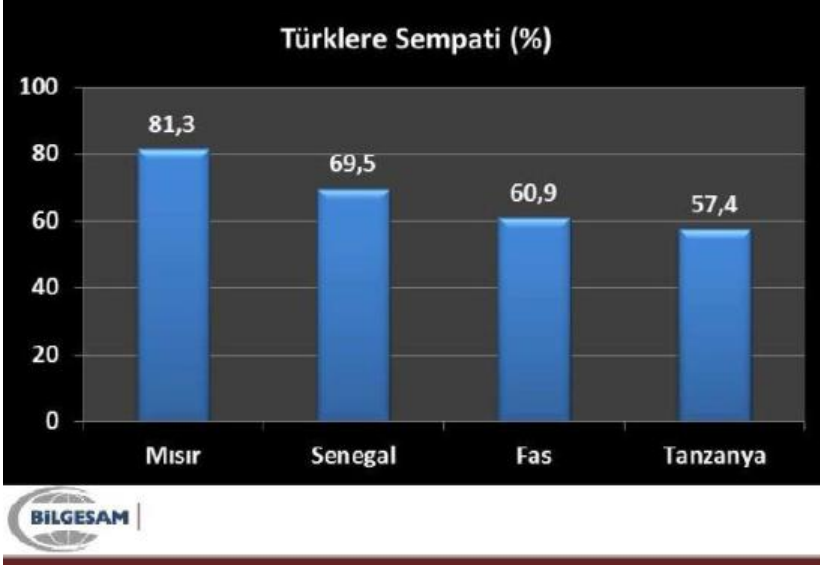
Türkiye Cumhuriyeti'nin açılım politikası ile Afrika'da ilişkilerini geliştirmek üzere gayret gösterdiği kıtada nasıl algılandığının bir ehemmiyeti vardır. Afrikalıların Türk ve Türkiye'ye dair düşüncelerini anlamak Türkiye için son derece önemlidir. Afrikalılar, yaşadıkları kötü deneyimler neticesinde Türkiye ile ilişkilerinin eşitlik temelinde karşılıklı güven ve saygı çerçevesinde ilerlediğini memnuniyetle kaydetmektedirler.

Afrika'nın yoksul bir ülke olmadığını aksine yer altı ve yer üstü zenginliklere sahip olduklarını dile getiren Afrikalılar, kalkınma olmadığı için problemler yaşadıklarını ifade etmektedirler. Türkiye'nin teknoloji konusunda ilerlediğini belirten Afrikalılar, Afrika'da ise kaynak ve insan gücünün bulunduğunu belirtmektedirler. Birçok ülke Afrika'daki elçiliklerini kapatırken Türkiye'nin birçok Afrika ülkesinde elçilik açmasını takdirle karşılamaktadırlar (mfa.gov.tr.erişim: 11.11.2017).Ayrıca Afrikalılar Türkiye'yi sömürgeci bir güç olarak görmedikleri için kendilerine yakın görmemektedirler. Bu sebepten dolayı küresel emperyalizmin aktörlerinden biri olmadığını düşündükleri Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği için rekor sayıyla Türkiye'yi desteklemişlerdir. Afrikalıların, sömürgeci bir güç olarak görmedikleri Türkiye'den beklentileri sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirmek için tecrübelerini paylaşmasıdır. Ayrıca Türkiye'nin sahip olduğu teknolojilerden faydalanmak ve kendilerine yol gösterici olması da bu beklentiler arasındadır.

Yapılan bir ankette başta Mısır ve Senegal olmak üzere çalışma yapılan ülkelerin genelinde Türklerin daha çok olumlu kişilik özellikleriyle bilindiğini ortaya koydu. (acedemia.edu; erişim: 10.11.2017) Ayrıca olumsuz kişilik özelliklerinin Tanzanya'da diğer üç ülkeye nazaran daha fazla olduğu da görülmektedir.

## Afrikalıların Türkiye'ye Bakışı





Bu ülkeler arasında Mısır ülkesinde Türklere sempati oranı %81 iken Tanzanya’da %58 olarak kaydedilirken Senegal ve Fas’ta Türkiye sempatisi %70 ve 61 ile orta seviyededir.

Yapılan ankette elde edilen verilere göre; Türkiye’nin gelişmiş bir demokrasiye sahip olduğu, farklı din, kültür ve kimliklere saygılı olduğu, Türkiye’de fikir özgürlüğünün iyi olduğu ve insan haklarına önem verildiği yönündeki olumlu algılar genel olarak dört ülkede de %60–75 Aralığında olumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmada Türk ürünlerine kalite çerçevesindeki bakışlar da sorgulanmış olup genel itibari ile Türk ürünleri ile ilgili kalite imajı yine %50’nin üzerinde olumlu olduğu kaydedilmektedir. ( Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi: erişim: 12.11.2017)

Afrika toplumu’nun Türkiye ve Türk halkına bakışının bu kadar önemli olmasının yanısıra, Türk toplumunun da bakışının batı anlayışından çok farklı olması gerekliliği vardır. Afrika, denildiğinde, yoksulluk, açlık ve cehalet gibi kavramlar yerini köklü bir geçmişi olan bir medeniyet algısına /olgusuna bırakmalıdır. Bu anlayış bizi muhtemel, partner, ortaklık ve ekonomik kalkınmaya beraberce ulaşmaya neden olacaktır. (Özkan:2012)

## Sonuç

Türkiye'nin şu an mevcut olan Afrika'daki yeri geçmiş ile karşılaştırıldığında açılan yeni diplomatik temsilcilikler, yüksek düzeyde ziyaretler, hava ulaşım sistemindeki iyileşme, ticaret ve yatırımlardaki artışlar, burs olanakları, geliştirilen yeni politikalar Türkiye- Afrika İşbirliği Zirveleri gibi iki ülke arasındaki ilişkilere yönelik somut adımların atılması, geleceğe dair hedeflerin planlanması gibi konular, kıta ile olan ilişkilerin geldiği noktayı vurgulayacak düzeydedir.

Afrika ülkelerinin iktisadi, siyasi, sağlık, eğitim gibi alanlarda kalkınmalarına destek olmak amacıyla Afrika'ya insani yardım, yeniden yapılandırma, arabuluculuk, güvenlik gibi alanlarda karşılık beklemeden yardım etmesi de Türkiye'nin Afrika'ya yaklaşımının hep dostluk üzerine olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Türkiye, kendi tarihi tecrübesini, toplumsal, siyasi ve kültürel birikimini, mevcut durum ve kaynakları Afrikalılarla "Afrika sorunlarına Afrika Çözümleri" ilkesi kapsamında, yarar temelinde paylaşmayı sürdürecektir.

Türkiye, Afrika ülkeleri için daha uygun ekonomik kalkınma ve teknoloji modeli, sosyo-ekonomik sorunlarını çözme ve dış dünya ile ilişkilerini her zaman karşılıklı olarak kanıtlamış olan modeline sahip olduğu için, uygun bir ekonomik ortak olarak nitelikli olabilir. (her tarafın yararına olacaktır.) (Karaca: 2000)

Afrika ülkelerinin dünyanın her yerinde ekonomik ve ticari ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olma konusunda ve bu ülkelerin içinde buldukları yoksulluk kısır döngüsünü kırmaları için Türkiye'nin sahip olduğu "serbest ticaret yoluyla adil ticaret" vizyonu ile Afrika en uygun ülkedir. Afrikalılar insanlara ve devletlere olan güvenlerini kaybetmişlerdir. Afrikalılar dürüst ortaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Tutunacak dürüst bir el arayan Afrikalılara Türkiye dostluk elini uzatmalıdır.

Kıta, büyümede önemli artışlar kaydettiğinden dolayı yatırımcıya önemli fırsatlar sunuyor fakat Afrika'nın fırsatları olduğu kadar Afrika'da güvenlik, sağlık, eğitim, siyasi karışıklık, çevre sorunları, yan sanayinin olmaması, iletişim, istikrarsızlık, ulaşım gibi alanlarda sorunlar mevcuttur. Bu yüzden Afrika'ya yatırım yapmak için öncelikle sabırlı ve kararlı olmak gerekir. Bölgeye yönelik çok iyi gözlem yapıp oradaki ihtiyaçları ve realiteyi doğru belirlemekte kıtaya olan mevcut ilişkilere atılacak sağlam adımlardan olacaktır. Kalkınma programları, bölgesel kaynakların kullanıldığı üretime dayalı ve sürdürülebilir olmalıdır. Eğitim çalışmalarını yapılıırken, ülkelerdeki kültür, etnik, dil, din ve mezhep hassasiyetleri

göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitim çalışmaları, mümkün mertebe çocuklar kendi topraklarından koparılmadan buldukları ülkelerdeki sosyo-kültürel ortamla uyumlu bir şekilde kurulacak eğitim yuvalarında yapılmalıdır.

3000 civarında dil ve kültürün yaşadığı Afrika kıtasında kozmopolit toplumsal dinamiklerin ülkelerin sınırları ile belirlenmediği gözden kaçırılmamalıdır

Türkiye’de pejoratif Afrika algısını değiştirecek ulusal programlar oluşturmak, sadece halkı değil siyasal ve ticari elitin Afrika’ya varsa önyargılı bakışını eğitimle düzeltmek en doğru hareket olacaktır. (Afacan; 2013) Batılılar, sömürgecilik sistemi ile kıtanın kaynaklarını Avrupa’ya taşımayı ve bu yolla zenginleşmeyi hedeflemiştir. Ayrıca Afrika’nın kalkınmasını engellemek için de sömürgecilik sistemine başvurmuşlardır. Bütün toplumlarda sosyal yapının korunması ve sürekliliği için en temel hak olan eğitim unsurunu bile kalkınmamayı sağlamak için kullanmışlardır.(Rodney:1973) Afrika’nın kaynaklarının Afrikalılar tarafından kullanılmasını isteyen ve karşılıklı işbirliği isteyen Türkiye Bu batılı sömürgeci güçlere karşı uyanık olması gereken Afrikalıların yanında olması gerekir. Türkiye’nin, Küresel yeni sömürgeci güçlerden herhangi birileriyle ortak projelere imza atması Afrikalıların Türkiye’ye olan güvenlerini zedeleyecek bir etki yaratabilecektir. Küreselleşmenin yıkıcılığının etkilerini Afrika’da en aza indirmek için Türkiye-Afrika ortaklığı önem arz etmektedir.

Ekonomik açıdan Afrika kıtası çok zengin kaynaklara sahiptir. Dünyanın en zengin uranyum, altın, demir, petrol, boksit, platin yatakları Afrika kıtasındadır\*.Bu nedenden dolayı Afrika’ya ekonomik yardımlar yerine kaynakların uygun şekilde yönetilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye bu kaynakların kullanım ve yönetimi konusunda Afrikalılara rehberlik etmesi daha faydalı olacaktır. Türkiye ve Afrika’nın birlikte geleceğe güvenle bakabilmeleri, günümüzdeki işbirliğinin yanı sıra geleceğe yönelik uygun stratejilerin belirlenerek uygulanabilmesi ile mümkün olacaktır. (tasam.org: 12.11.2017)

Batılı ülkelerin deneyimlerini göz önünde bulundurarak bir Afrika politikası belirleyemeyiz. Sömürgeci, işgalci, kibirli Avrupa Merkezli Afrika profilinin aksine karşılıklı ortaklık, yardımlaşma, geçmişe dayalı bilgi, birikim ve deneyimlerini paylaşma temeline dayanan bir Afrika profili en doğru tercih olacaktır.

\* Afrika ve Türklerin tarihi ve kültürel bağları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Sabri Hizmetli, “Osmanlı Yönetimi Döneminde Tunus ve Cezayir ‘in Eğitim ve Kültür Tarihine Genel Bir Bakış”, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, 1991; Altan Çetin,

“Mali Özelinde Türkiye-Afrika İlişkileri”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 91-104

### **Kaynakça**

Afrika’da Türkiye ve Türk Algısı” Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi rapor no:39, 2011

Afacan İsa “The African Opening in Turkish Foreign Policy ‘Ortadoğu Analiz, cilt; 5, sayı; 52 Nisan 2013

African Economic Outlook 2015’ Regional Development and Spatial Inclusion’ page:18

Afrika Kalkınma Bankası 2010

Afrika ve Türklerin tarihi ve kültürel bağları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Sabri Hizmetli, “Osmanlı Yönetimi Döneminde Tunus ve Cezayir ‘in Eğitim ve Kültür Tarihine Genel Bir Bakış”, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, 1991; Altan Çetin, “Mali Özelinde Türkiye-Afrika İlişkileri”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 91–104

Faysal Yachir, Mining in Africa Today, United Nations University Press, 1988.

Numan Hazar, “The Future of Turkish – African Relations “ Dış Politika, Issue; 3-4, 2000

<http://www.tuik.gov.tr/>

<http://www.economist.com/node/15772860>

[http://www.academia.edu/2523333/Afrikada Türkiye ve Türk](http://www.academia.edu/2523333/Afrikada_Turkiye_ve_Turk_Algisi)

[Algısı](#)

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>

[http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-](http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-ortakl%C4%B1%C4%9Fi-birinci-bakanlar-duzeyinde-gozden-gecirme-konferansi-16-aralik-2011.tr.mfa)

[ortakl%C4%B1%C4%9Fi-birinci-bakanlar-duzeyinde-gozden-gecirme-konferansi-16-aralik-2011.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-ortakl%C4%B1%C4%9Fi-birinci-bakanlar-duzeyinde-gozden-gecirme-konferansi-16-aralik-2011.tr.mfa)

[http://www.tasam.org/tr-](http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/933/turkiyenin_afrika_acilimi_ve_turkiye-afrika_isbirligi_zirvesi)

[TR/Icerik/933/turkiyenin\\_afrika\\_acilimi\\_ve\\_turkiye-afrika\\_isbirligi\\_zirvesi](http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/933/turkiyenin_afrika_acilimi_ve_turkiye-afrika_isbirligi_zirvesi)

Salih Zeki Karaca, "Turkish Foreign Policy in the Year 2000 and Beyond: Her Opening Up Policy to Africa," Dis Politika 25, no. 3-4 (2000)

Mahamane Moutari Abdou Baoua” Afrika Ülkelerinde Ekonomi ve Kalkınma: İyileşme, Sanayileşme ve Dünya Ekonomisine Entegrasyonu” sf:74 ( 5. Türkiye lisansüstü çalışmalar kongresi 12 – 15 Mayıs 2016, Isparta)

Özkan Mehmet; A New Actor or Passer-By? The Political Economy of Turkey's Engagement with Africa, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 14, No. 1, March 2012

Özkan Mehmet "Türkiye'nin Afrika'da Artan Rolü: Pratik Çabalar ve Söylem Arayışları" cilt4, sayı 46, Ekim 2012

United Nations Economic Commission for Africa [UNECA], 2015, s.7-8

Walter Rodney, *How Europe Underdeveloped Africa*, s, 376, Tanzania Publishing House Dar-Es-Salam, 1973.